

OBRTNIČKO-INDUSTRIJSKA ŠKOLA

ŽUPANJA

Veliki kraj 42

32270 Županja

Davor Relja, Katarina Nol

Istraživanje o nasilju na internetu - cyberbullyingu

Županja, veljača 2022.

Sadržaj

Uvod	2
Cilj istraživanja	4
Metodologija	4
Rezultati	5
Zaključak	13
Prilog: Anketni upitnik o nasilju na internetu - cyberbullyingu	14
Literatura	17

Uvod

Među djecom i mladima je sve prisutnije zlostavljanje posredovano suvremenim tehnologijama, prije svega internetom i mobitelom (eng. cyberbullying). Za cyberbullying se koristi nekoliko naziva: elektroničko nasilje, online nasilje, internetsko nasilje, virtualno nasilje ili digitalno nasilje (Popović-Ćitić, 2009.). Činjenica da je pojavom pametnih telefona dostupnost društvenih mreža dodatno povećana svakako utječe na širenje ove vrste nasilja. Ono uključuje višekratno slanje poruka internetom ili mobitelom koje ima za cilj povrijediti, uznemiriti ili na bilo koji način oštetiti pojedinca koji se ne može zaštititi od takvih postupaka (Sakellariou i sur., 2012.). Nasilje na internetu podrazumijeva: poticanje grupne mržnje, napade na privatnost, uznemiravanje, uhođenje, vrijeđanje te širenje nasilnih i uvredljivih komentara. Kod nasilja na internetu postoji snaga pisane riječi te je udaljenost veća (što zajedno s anonimnosti nasilnika olakšava čin nasilja, povećava stupanj izloženosti nasilju i intenzitet povrede). Međutim, manji je postotak žrtava cyberbullyinga u odnosu na klasično zlostavljanje jer one se često ne izjašnjavaju tako uslijed nedovoljno iskrenih iskaza. (Sakellariou i sur., 2012.).

Djeca internet koriste prvenstveno zbog društvenosti i odnosa. Budući da žele prije svega komunicirati s vršnjacima, za to najčešće koriste društvene mreže. One za njih predstavljaju svojevrsni dnevnik koji više nije tajan, nego javan i u kojemu dijele osjećaje, razmišljanja i stavove s prijateljima (Labaš, 2011). Naime, društvene mreže pružaju uvid u živote drugih, čime mnogi mladi danas krata vrijeme. Društvene su mreže poput MySpacea i Facebooka raširene među mladima još od 2005. godine. Mladi diljem svijeta stvaraju korisničke profile, javno iskazuju odnose s drugim korisnicima i ostavljaju komentare na razne objave. Iako društvene mreže ne koriste sva djeca, one su ipak važan dio tinejdžerskoga društvenoga života.

Prema standardnim postavkama, korisnički su profili otvoreni za javnost, no korisnici u postavkama privatnosti mogu odrediti tko će moći vidjeti njihove sadržaje. Mladi to često koriste kako bi sakrili sadržaje koje dijele na društvenim mrežama od očiju roditelja. Ono što odlikuje korisnički profil na društvenim mrežama je mogućnost da korisnici sami odaberu koje će informacije o sebi otkriti. Česta je pojava i da korisnici postave lažne informacije, poput mjesta zaposlenja i/ili školovanja, prebivališta, datuma rođenja pa čak i korisničkog imena.

Cyberbullying se najčešće vrši putem oblika komunikacije u kojima se može sakriti identitet počinitelja. Zbog nedostatka socijalnih i kontekstualnih naznaka poput govora tijela i tona glasa dolazi do toga da nema opipljive, afektivne povratne informacije o tome kako je ponašanje preko interneta utjecalo na drugu osobu. Upravo anonimnost daje počiniteljima osjećaj da mogu nekažnjeno kršiti socijalne norme i ograničenja, što onda rezultira nasiljem (Buljan Flander i sur., 2010.). Oni koji čine virtualno nasilje koriste najraznovrsnija sredstva. Primjerice mogu kreirati internetske stranice putem kojih onda šire mržnju i glasine. Nadalje, mogu preurediti nečije slike i slati ih putem interneta kako bi tu osobu osramotili. Još jedan način na koji se vrši cyberbullying je krađa lozinke za neki korisnički račun, a u svrhu uznemiravanja drugih osoba. Uobičajena sredstva putem kojih se vrši cyberbullying su instant /poruke (primjerice putem Skypea, Messengera i sl.), e-mailovi, SMS-poruke, društvene mreže, chat-sobe, blogovi, internetske stranice te internetske igre (Popović-Čitić, 2009.).

Posljedice cyberbullyinga katkada mogu biti mnogo ozbiljnije od klasičnog nasilja (Buljan Flander i sur., 2010.). Razlog je tome što je publika često mnogo šira od one na školskom igralištu ili u razredu. Usto, pisana riječ ostaje prisutna i može se proširiti do korisnika diljem svijeta, a verbalna se može lako zaboraviti. Osim toga, mogućnost za izbjegavanje nasilnog ponašanja vrlo je mala, s obzirom na to da se nasilje na internetu može dogoditi u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu. Žrtva cyberbullyinga nasilje često teže proživljava nego klasično nasilje upravo zato što nasilnik s pomoću računala može pristupiti žrtvinom domu. Još jedan važan aspekt cyberbullyinga jest da djeca od njega ne mogu pobjeći jer sve više vremena provode na računalima i pametnim telefonima te time lakše postaju metom zlostavljanja.

Cilj istraživanja

Glavni je cilj istraživanja bio utvrditi pojavu i učestalost nasilja na internetu među učenicima u srednjoj školi, način reagiranja učenika u takvoj situaciji i koja su rješenja prema njihovom mišljenju.

Metodologija

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 143 učenika, odnosno 31,7% učenika Obrtničko-industrijske škole Županja. Sudjelovali su učenici od prvog do četvrtog razreda koji su pohađali smjerove: ekonomist, poljoprivredni tehničar-fitofarmaceut, CNC operater, kuhar i konobar. U uzorku je bio veći broj učenika ženskog spola (96 odnosno 67,1%), nego muškog (44 odnosno 30,8%), a 2,1% učenika nije odgovorilo na pitanje o spolu.

Postupak

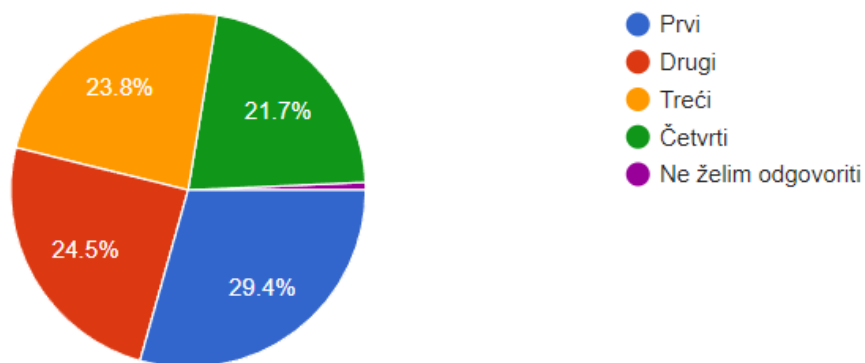
Za ispitivanje se koristio anketni upitnik o nasilju na internetu - cyberbullyingu. Upitnik je izrađen za potrebe Obrtničko-industrijske škole Županja tijekom školske 2021./2022. godine od strane nastavnika i stručnih suradnika koji su u timu za prevenciju nasilja. Upitnik se sastoji od 17 pitanja. Anketno ispitivanje je bilo u potpunosti anonimno i trajalo je 10 minuta, a provedeno je u veljači 2022. godine. Učenici su dobili na svoj e-mail poveznicu na anketni upitnik koji je bio izrađen u Google Formsu.

Rezultati

U prvom pitanju učenici su označili koji razred pohađaju, a najbrojniji su bili učenici prvog razreda (29,4%)

1. Koji si razred?

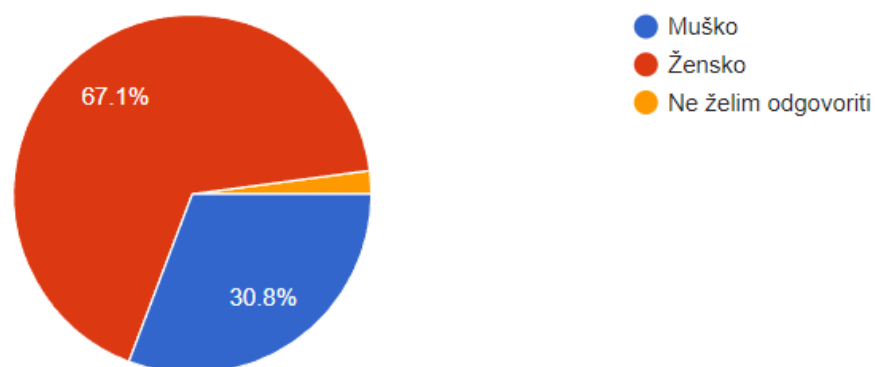
143 responses

Iz odgovora na drugo pitanje vidljivo je da je veći udio učenika ženskog spola (67,1%), nego muškog spola (30,8%), a 2,1% učenika nije odgovorilo na pitanje o spolu.

2. Navedi spol.

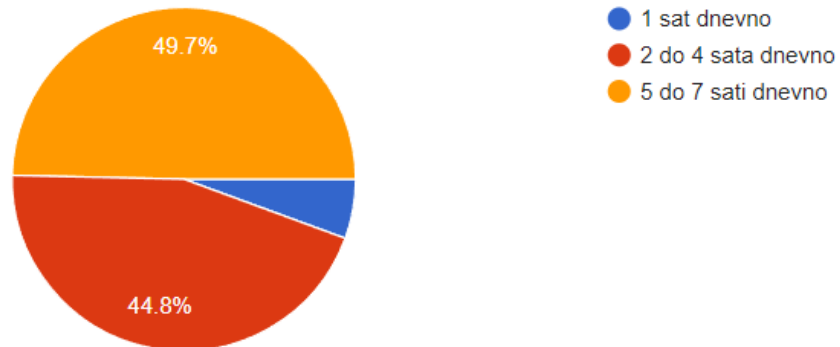
143 responses

U trećem pitanju učenici su trebali odgovoriti koliko vremena provode na internetu. Rezultati su poprilično zabrinjavajući jer gotovo polovica učenika na internetu provodi čak 5 do 7 sati dnevno. Također velik je udio učenika koji provode na internetu 2 do 4 sata dnevno, a samo 5,6% učenika provodi do sat vremena dnevno na internetu.

3. Koliko vremena provodiš na internetu?

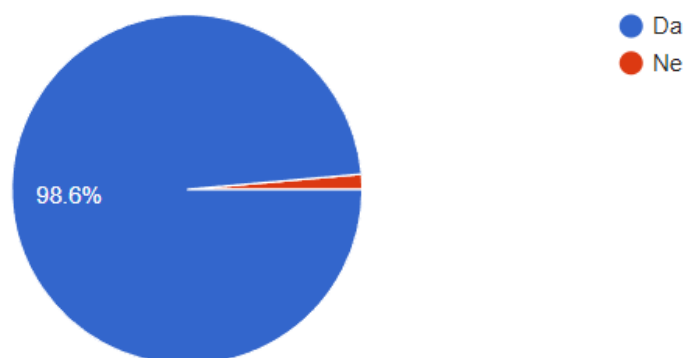
143 responses

Zanimljiv je rezultat četvrtog pitanja u kojemu se čak 98,6% učenika izjasnilo da imaju profil na nekoj od društvenih mreža. Samo su 2 učenika (1,4%) navela da nemaju otvoren profil na društvenim mrežama.

4. Imaš li profil na nekoj od društvenih mreža?

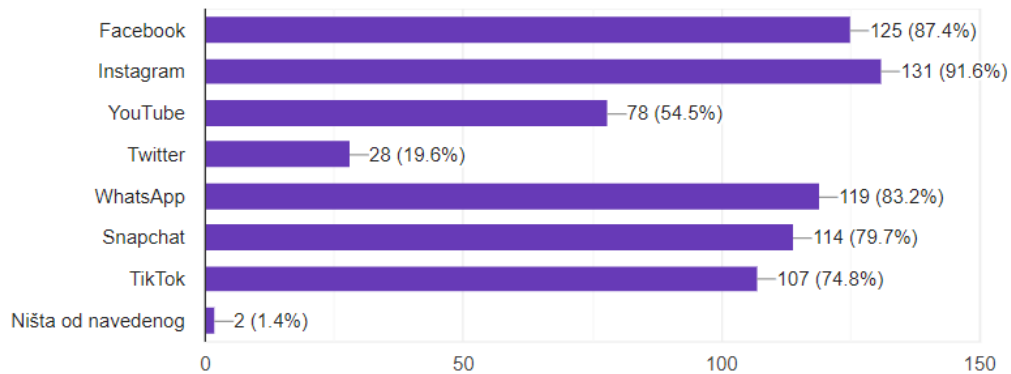
143 responses

Pomalo su očekivani rezultati petog pitanja iz kojih je vidljivo da najveći broj učenika ima otvorene profile na društvenim mrežama Facebooku i Instagramu. Od svih ponuđenih društvenih mreža najmanji broj učenika (19,6%) je imao otvoren profil na Twitteru.

5. Na kojoj društvenoj mreži imaš profil?

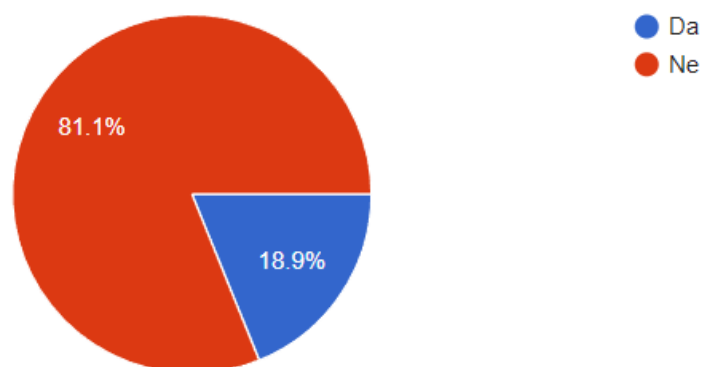
143 responses

Iz šestog pitanja je vidljivo da više od 4/5 učenika ne prihvaća zahtjeve za prijateljstvo od nepoznatih ljudi što je zadovoljavajući rezultat. No, ipak 18,9% (27 učenika) su prihvaćali zahtjeve za prijateljstvo od potpuno nepoznatih ljudi te nisu bili svjesni mogućih loših posljedica.

6. Prihvaćaš li zahtjeve za prijateljstvo od potpuno nepoznatih ljudi?

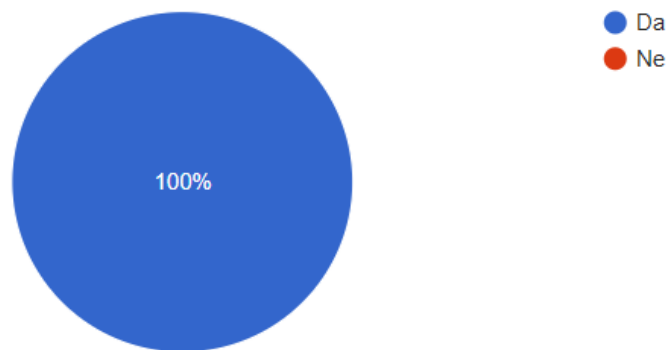
143 responses

Izvrstan je rezultat sedmog pitanja u kojemu su svi učenici odgovorili da znaju što je cyberbullying, odnosno nasilje preko interneta. To pokazuje da su dosta osviješteni o toj štetnoj pojavi na internetu.

7. Znaš li što je cyberbullying, odnosno nasilje preko interneta?

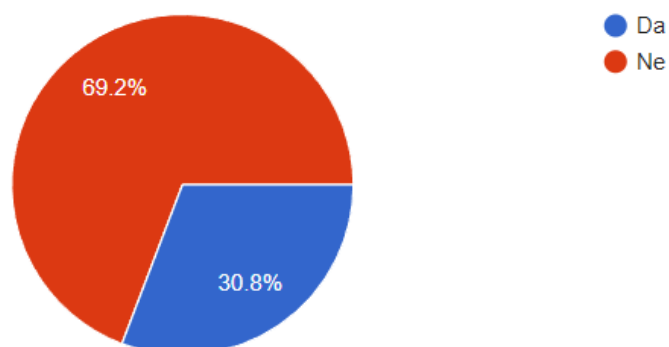
143 responses

Iz osmog pitanja je vidljivo da na sreću velika većina učenika (69,2%) nije nikad bila žrtva cyberbullyinga, ali ipak ovoj pojavi je bilo izloženo 44 učenika (30,8%) što nije zanemariv podatak.

8. Jesi li kada bio/la žrtva cyberbullyinga, odnosno nasilja na internetu?

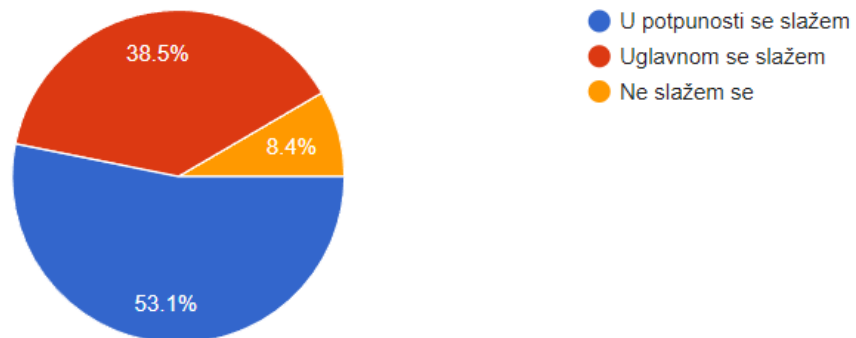
143 responses

Više od polovice učenika na devetom pitanju u potpunosti se slaže da ako im se dogodi nasilje na internetu da to nije njihova krivica. Također veliki broj učenika (38,5%) se uglavnom slaže s ovom tvrdnjom, a 8,4% učenika smatra da su sami krivi ako im se dogodi nasilje na internetu.

9. Ako ti se dogodi nasilje na internetu, važno je da znaš da to nikada nije tvoja krivnja.

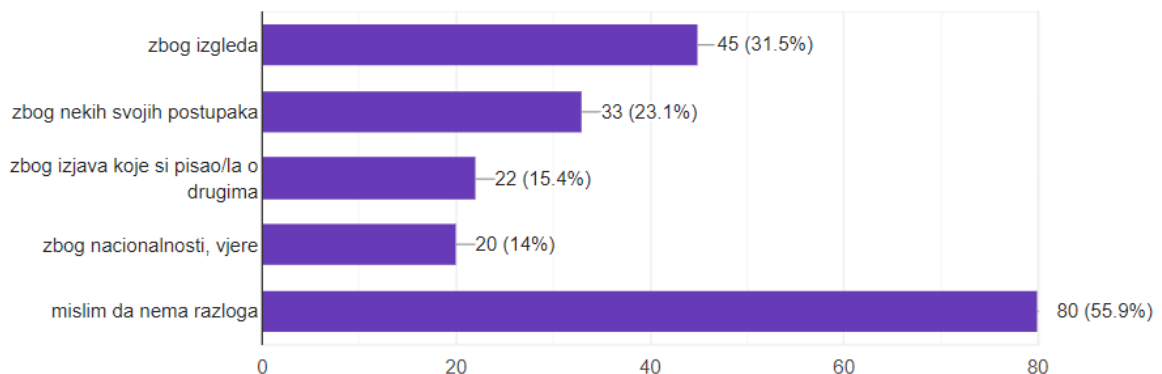
143 responses

U desetom pitanju većina učenika smatra da su bez nekog razloga bili žrtva cyberbullyinga. Što se tiče konkretnih razloga najviše učenika je navelo da su bili žrtva cyberbullyinga zbog svog izgleda i nekih svojih postupaka. Najmanje učenika je kao razlog navelo nacionalnost i vjeru.

10. Što misliš zašto si bio žrtva cyberbullyinga?

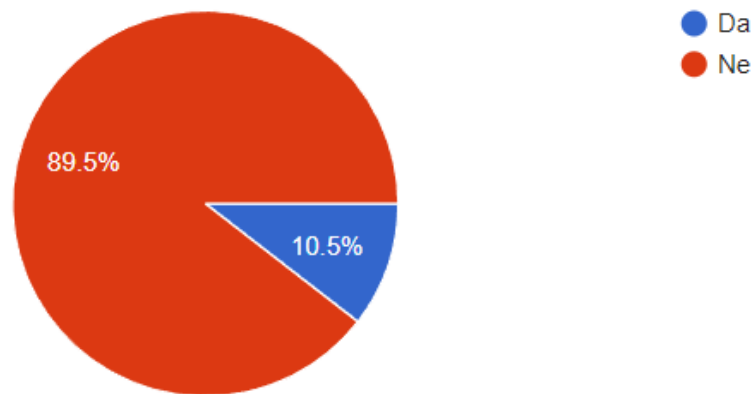
143 responses

U jedanaestom pitanju je velika većina učenika (89,5%) navela da nisu bili zlostavljači na internetu što je dosta pohvalno, a 15 učenika (10,5%) je ipak priznalo da su bili zlostavljači na internetu.

11. Jesi li kada bio/la zlostavljač na internetu?

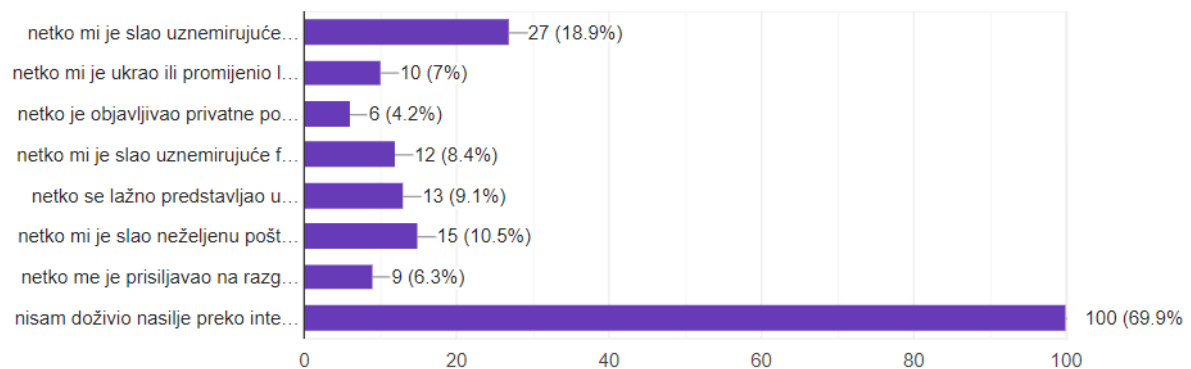
143 responses

Gotovo 2/3 učenika nikad nije doživjelo neki oblik nasilja na internetu što je vidljivo iz dvanaestog pitanja. Od konkretnih oblika nasilja preko interneta najčešći je uzrok slanje uznemirujućih poruka mobitelom, e-mailom ili chatom.

12. Ako si doživio/la nasilje preko interneta, koji je to bio oblik nasilja?

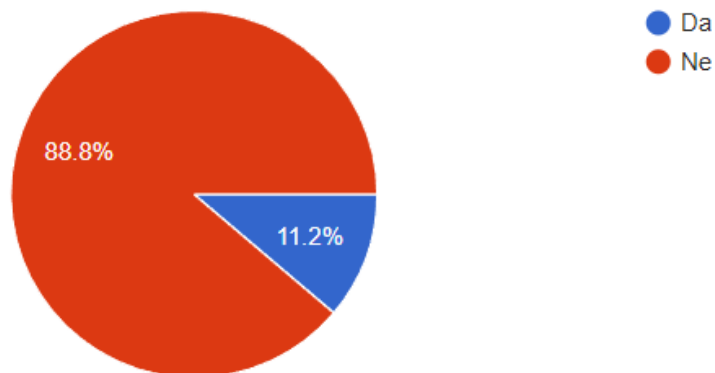
143 responses

U trinaestom pitanju velika većina učenika je odgovorila da ne *lajkaju* statute na društvenim mrežama koji govore loše o nekoj osobi što je vrlo ohrabrujući podatak da ne podupiru nasilje na internetu. Učenika koji su to učinili bilo je 16 (11,2%).

13. Lajkaš li statute na društvenim mrežama koji govore loše o nekoj osobi?

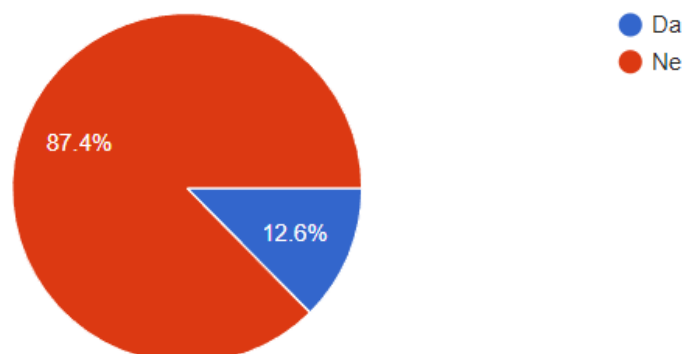
143 responses

U četrnaestom pitanju je 18 učenika (12,6%) navelo da su neki od njihovih prijatelja morali izbrisati Facebook profil zbog cyberbullyinga. Zadovoljavajući je podatak da velika većina učenika (87,4%) ne poznaje nekog od prijatelja koji je bio prisiljen obrisati svoj Facebook profil.

14. Je li netko od tvojih prijatelja morao izbrisati Facebook profil zbog cyberbullyinga?

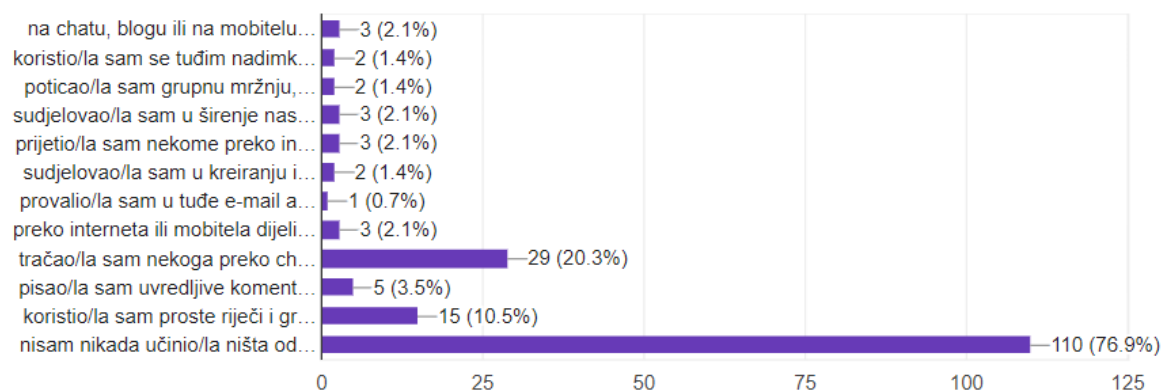
143 responses

Iz petnaestog pitanja je vidljivo da više od 3/4 učenika nije sudjelovalo kao zlostavljač na internetu. Oni koji su se potvrdno izjasnili naveli su da se radi o tračanju nekoga preko chata, bloga ili foruma te da su koristili proste riječi i grub rječnik on-line ili preko mobitela.

15. Jesi li kada sudjelovao/la kao zlostavljač na internetu? Ako jesi, na koji način si sudjelovao/la?

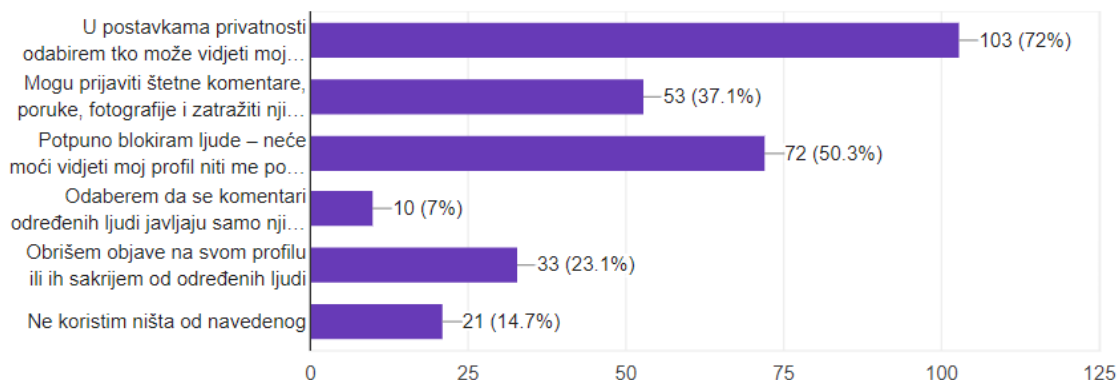
143 responses

U šesnaestom pitanju učenici su trebali odgovoriti koje postavke i alate koriste da bi spriječili da netko zloupotrijebi njihove podatke na internetu. Većina učenika (72%) u postavkama privatnosti odabire tko može vidjeti njihov profil, slati im poruke i pisati komentare što pokazuje da se internetom služe na siguran način. Uz navedeno mnogi učenici potpuno blokiraju neke ljude koji im šalju neprimjerene sadržaje i prijavljuju takve sadržaje. Ne koristi ništa od navedenog 21 učenik (14,7%) i time se dovode u mogućnost da budu izloženi nekom od oblika nasilja na internetu i zloupotrebi osobnih podataka.

16. Što sve koristiš kako bi spriječio/la da netko zloupotrijebi tvoje osobne podatke na internetu?

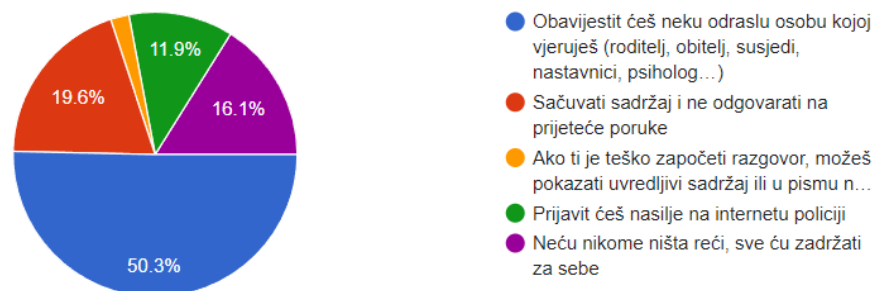
143 responses

I u posljednjem sedamnaestom pitanju učenici su trebali navesti što će učiniti ako dožive nasilje na internetu. Polovica učenika, ako dožive nasilje na internetu, obavijestit će neku odraslu osobu te time pokazuju da imaju povjerenje u odrasle osobe. Gotovo 1/5 učenika će sačuvati neželjeni sadržaj i neće odgovarati na prijeteće poruke. Nasilje na internetu bi policiji prijavilo 11,9% učenika, a pomalo zabrinjavajući podatak je da 23 učenika (16,1%) bi sve zadržali za sebe.

17. Što ćeš učiniti ako ti se dogodi nasilje na internetu?

143 responses

Zaključak

U istraživanju je sudjelovalo 143 učenika, odnosno 31% učenika Obrtničko-industrijske škole Županja. Posebno zabrinjavajući je rezultat da gotovo polovica učenika provodi na internetu 5 do 7 sati što uvelike doprinosi da budu žrtve nasilja ili zlostavljači. Pojavom pametnih telefona dostupnost društvenih mreža dodatno je povećana te svakako utječe na širenje nasilja preko interneta. Gotovo su svi učenici imali profil na nekoj od društvenih mreža, a posebice je ističe Instagram i Facebook. Ohrabrujući je podatak da su svi učenici znali što je cyberbullying, a doživjelo ga je nešto manje od 1/3 učenika. Najveći broj učenika smatra da je razlog za cyberbullying njihov izgled i neki njihovi postupci. Od oblika nasilja preko interneta najčešći je uzrok slanje uznemirujućih poruka mobitelom, e-mailom ili chatom. Učenici su dosta informirani o postavkama i alatima kojima se mogu zaštititi od zloupotrebe svojih podataka. Većina učenika bi nasilje na internetu prijavila nekoj odrasloj osobi poput roditelja, obitelji i nastavnika.

Problem nasilja na internetu u današnje je vrlo kompleksan te zahtijeva pravodobno preventivno djelovanje, a u školi se može postići različitim radionicama i edukacijama učenika.

Prilog: Anketni upitnik o nasilju na internetu – cyberbullyingu

1. Navedi spol.
 - a) Muško
 - b) Žensko
 - c) Ne želim odgovoriti

2. Koji si razred?
 - a) 1. razred
 - b) 2. razred
 - c) 3. razred
 - d) 4. razred
 - e) Ne želim odgovoriti

3. Koliko vremena provodiš na internetu?
 - a) 1 sat dnevno
 - b) 3 do 5 sati dnevno
 - c) 5 do 7 sati dnevno

4. Imaš li profil na nekoj od društvenih mreža?
 - a) Da
 - b) Ne

5. Na kojoj društvenoj mreži imaš profil?
 - a) Facebook
 - b) Instagram
 - c) YouTube
 - d) Twitter
 - e) WhatsApp
 - f) Snapchat
 - g) Tumblr
 - h) TikTok
 - i) Ništa od navedenog

6. Prihvataš li zahtjeve za prijateljstvo od potpuno nepoznatih ljudi?
 - a) Da
 - b) Ne

7. Znaš li što je *cyberbullying*, odnosno nasilje preko interneta?
 - a) Da
 - b) Ne

8. Jesi li kada bio/la žrtva *cyberbullyinga*, odnosno nasilja na internetu?
 - a) Da
 - b) Ne.

9. Ako ti se dogodi nasilje na internetu, važno je da znaš da to nikada nije tvoja krivnja.
- Slazem se
 - U potpunosti se slažem
 - Ne slažem se
10. Što misliš zašto si bio žrtva *cyberbullyinga*?
- zbog izgleda
 - zbog nekih svojih postupaka
 - zbog izjava koje si pisao/la o drugima
 - zbog nacionalnosti, vjere
 - mislim da nema razloga
11. Jesi li kada bio/la zlostavljač na internetu?
- Da
 - Ne
12. Ako si doživio/la nasilje preko interneta, koji je to bio oblik nasilja?
- netko mi je slao uznemirujuće poruke mobitelom, e-mailom ili na chatu
 - netko mi je ukrao ili promijenio lozinku za e-mail ili nadimak na chatu
 - netko je objavljivao privatne podatke ili neistine na chatu, blogu ili internetskoj stranici
 - netko mi je slao uznemirujuće fotografije putem e-maila ili MMS poruka na mobitelu
 - netko se lažno predstavljao u moje ime
 - netko mi je slao neželjenu poštu na e-mail ili mobitel
 - netko me je prisiljavao na razgovor o seksu
13. Lajkaš li statuse na društvenim mrežama koji govore loše o nekoj osobi?
- Da, uvijek
 - Ne, nikada
 - Ponekad
14. Je li netko od tvojih prijatelja morao izbrisati Facebook profil zbog *cyberbullyinga*?
- Da
 - Ne
15. Jesi li kada sudjelovao/la kao zlostavljač na internetu? Ako jesi, na koji način si sudjelovao/la?
- na chatu, blogu ili na mobitelu predstavio/la sam se kao da sam netko drugi (netko tko stvarni postoji i koga poznaješ)
 - poticao/la sam grupnu mržnju, uhođenje, vrijeđanje

- c) sudjelovao/la sam u širenje nasilnih i uvredljivih komentara
- d) prijetio/la sam nekome preko interneta ili mobitela
- e) provalio/la sam u tuđe e-mail adrese te slao/la zlobne i neugodne sadržaje drugima
- f) preko interneta ili mobitela dijelio/la sam video snimku neke osobe bez dopuštenja
- g) traćao/la sam nekoga preko chata, bloga ili foruma
- h) pisao/la sam uvredljive komentara ispod nećije objave
- i) koristio/la sam proste rijeći i grub rječnik on – line ili preko mobitela
- j) nisam nikada učinio/la ništa od navedenog

16. Što sve koristiš kako bi spriječio/la da netko zloupotrijebi tvoje osobne podatke na internetu?

- a) U postavkama privatnosti odabirem tko može vidjeti moj profil, slati mi poruke ili komentirati objave
- b) Mogu prijaviti štetne komentare, poruke, fotografije i zatražiti njihovo uklanjanje
- c) Potpuno blokiram ljude – neće moći vidjeti moj profil niti me ponovno kontaktirati
- d) Odaberem da se komentari određenih ljudi javljaju samo njima
- e) Obrišem objave na svom profilu ili ih sakrijem od određenih ljudi
- f) Ne koristim ništa od navedenog

17. Što ćeš učiniti ako ti se dogodi nasilje na internetu?

- a) Obavijestit ćeš neku odraslu osobu kojoj vjeruješ (roditelj, obitelj, susjedi, nastavnici, psiholog...)
- b) Sačuvati sadržaj i ne odgovarati na prijeteće poruke.
- c) Ako ti je teško započeti razgovor, možeš pokazati uvredljivi sadržaj ili u pismu napisati ono što ti se događa.
- d) Prijavit ćeš nasilje na internetu policiji
- e) Neću nikome ništa reći, sve ću zadržati za sebe

Literatura

Buljan Flander, G., Krmek, M., Borovec, K., Muhek, R. 2010. *Nasilje preko interneta (cyberbullying)*, Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, Zagreb

Labaš, D. 2011. *Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnog svijeta – Pedagoški modeli i otvorena pitanja*, Matica hrvatska, Zagreb

Popović-Čitić, B. 2009. *Vršnjačko nasilje u sajber prostoru*, Temida, Zagreb

Sakellariou, T., Carrol, A., Houghton, S. 2012. *Patet of cyber victimization and bullying among male Australian primary and high school students*. School Psychology International, Sydney